

Regionale Rekenkamers: nut en noodzaak

K.M. OELE*

**De RSV-enquête en de wijze waarop de kamermeerderheid heeft gehandeld in het politieke ver-
volg erop, heeft één ding duidelijk gemaakt:
macht en de controle op de macht moeten beter
van elkaar gescheiden worden.**

**Dat is een algemeen democratisch principe, dat
evenzogoed waar is voor de landelijke overheid als
voor de regionale overheden.**

Het is de essentie van openbaar en democratisch besturen dat de volksvertegenwoordiging aan de burgers laat zien wat zij van plan is, hoe zij haar plannen wil verwezenlijken, en of het beoogde effect ook daadwerkelijk bereikt wordt.

Toch moeten we constateren dat het voor veel burgers een ondoorzichtige zaak is hoe de volksvertegenwoordiging omgaat met gemeenschapsgelden. Erger is, dat veel volksvertegenwoordigers nauwelijks zicht hebben op nut en onnut van de plannen die zij vaststellen. Besturen heeft vaak meer het karakter van een permanente oprisping van besluiten, dan van een zorgvuldige aanduiding van wat precies beoogd wordt, en het toetsen van de effecten van al die besluiten.

In die bestuurscultuur wordt dan ook makkelijk voorbijgegaan aan een belangrijk controlemoment bij de lagere overheden: het vaststellen van de jaarrekening. Dat is een formele plichtpleging geworden, zonder enige politieke of bestuurlijke betekenis.

Rekening en verantwoording

Het is naar mijn mening op zijn minst merkwaardig, dat in een tijd waarin met minder middelen meer zaken in ontwikkeling gebracht en gehouden moeten worden, de rekening nog steeds bij hamerslag wordt vastgesteld. Een verantwoording t.a.v. de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beheer en beleid ontbreekt, terwijl er toch globaal bij provincies en gemeenten 60 miljard gulden omgaat. En daarmee blijft een kans onbenut om het beleid en de organisatie van het beleid en beheer bij te stellen, en meer af te stemmen op de maatschappelijke ontwikkelingen.

Het RSV-drama heeft de Tweede Kamer aanleiding gegeven, de controlerende taak van het parlement nader onder de loep te nemen.

Maar als volledig vrijgestelde Kamerleden al aanleiding zien hun controlerende taak aan te scherpen, hoe groot moet dan wel niet de noodzaak zijn voor regionale volksvertegenwoordigers om datzelfde te

doen voor dat ene controlemoment bij uitstek: het vaststellen van de jaarrekening.

Immers, Raads- en Statenleden zijn volksvertegenwoordiger in de vrije tijd; en anders dan in de verhouding tussen Kamer en regering, worden de monistische verhoudingen op lokaal en provinciaal niveau niet ingegeven door overwegingen van partijpolitieke opportuniteit, maar zijn zij wettelijk ingebakken in de bestuurlijke gang van zaken. De eindverantwoordelijkheid is dezelfde. Regionaal en plaatselijk is het dan ook geen kunstgreep om eerst de eigen politieke achterban te raadplegen, alvorens het College met voorstellen komt. Het gebeurt dagelijks. Dat hoeft niet erg te zijn, maar het maakt wel duidelijk dat de prikkel om de controle op lokaal en provinciaal niveau politiek en bestuurlijk handen en voeten te geven van buiten zal moeten komen. Want 'de macht' stelt zichzelf niet graag ter discussie.

Regionale Rekenkamers

Wil het vaststellen van de jaarrekening enige politieke en bestuurlijke betekenis krijgen, dan is het nodig dat naast de rekening ook verantwoording wordt afgelegd: de dagelijkse bestuurders van gemeenten en provincies zouden controleerbare tekst en uitleg dienen te geven over het beheer en het beleid van het jaar waarop de rekening betrekking heeft.

Dat vraagt een benadering van de jaarrekening, waarbij de financiële gegevens niet op zichzelf worden bekeken en gecontroleerd, maar in samenhang met het beoogde beleid, en de gerealiseerde effecten.

Deskundigen op het gebied van de organisatie en financiën bij de overheid zullen beter kunnen beoordelen en aangeven welke controle-technieken mogelijk zijn, en welke organisatievoorwaarden gesteld zouden moeten worden.

Ik verwijs daarbij bijv. naar de bijdrage van drs. J.A.H. Bron (van het Instituut voor Onderzoek van Overheidsuitgaven) aan het NIVRA (Ned. Instituut van Register Accountants)-congres van enige tijd terug, dat als thema had: beleidscontrole bij de rijks-provinciale en lokale overheid.

Ook mijn gedachten gaan uit naar een soort regionale rekenkamer; die zou onafhankelijk van de lagere overheden, maar wel in hun opdracht, periodiek naar die overheid moeten kijken en hun financiële handel en wandel moeten toetsen niet op de rechtmatigheid, maar ook op de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beleid en beheer.

Op deze wijze zouden ook regionale politici een degelijk instrument in handen krijgen om slagvaardig en creatief te kunnen besturen en bijsturen. En de

* De auteur is voorzitter van de D66-Statenvructie in Friesland.

burgers zouden weer meer inzicht kunnen krijgen in de bestuurlijke 'waar' die zij voor hun bijdrage aan de collectieve middelen krijgen.

Er zijn echter ook andere overwegingen die tot deze gedachten leiden. In het kader van de deregulering is er momenteel een ontwikkeling gaande om de financiële controle op de gemeenten door de provincies te verminderen. De oprichting van regionale rekenkamers zou die ontwikkeling kunnen steunen, zonder afbreuk te doen aan de noodzaak en kwaliteit van de controle.

En tenslotte, maar niet het minst belangrijke: op ieder niveau, gemeente provincie en rijk, zijn volksvertegenwoordigers bezig om naar beste kunnen de schaarser wordende middelen in te zetten in het algemeen belang. Dat geldt voor de plannen die ze maken, maar ook voor de plannen die ze schrappen. Daarbij ontbreekt het echter nogal eens aan een duidelijke samenhang tussen de activiteiten van de verschillende overheidsniveaus.

De oprichting van regionale rekenkamers zal daar op zichzelf weinig aan veranderen. Maar het zichtbaar maken van de 'stapeleffecten' van beleid, zal in ieder geval een aanzet kunnen vormen om die samenhang zichtbaar te maken en te verbeteren. Onderzoekingen zoals die nu door de Algemene Rekenkamer worden verricht zouden aan gewicht winnen, als ook de doeltreffendheid en doelmatigheid van het optreden van regionale overheden zou worden onderzocht, en het gezamenlijk optreden van de overheid jegens haar burgers onderwerp van gesprek wordt en op de politieke agenda komt.

Want uiteraard zijn regionale rekenkamers geen vervanging maar een spiegel voor de politici. Het werk van beide kan ertoe bijdragen, dat burgers en instellingen hun overheid weer begrijpelijk vinden.